

Відпустки: тривалість, процедури надання

Заступник директора департаменту з питань праці - начальник
відділу з питань трудових відносин
Оксана Сатаніна

Відпустки

Кодекс законів про працю України

Закон України «Про відпустки»

Право на відпустки мають громадяни України, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи (стаття 2 ЗУ “Про відпустки”).

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку:

- 1) матері або батьку, який виховує дітей без матері (в тому числі й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), що має двох і більше дітей віком до 15 років або дитину з інвалідністю, - тривалістю до 14 календарних днів щорічно;
- 2) чоловікові, дружина якого перебуває у післяпологовій відпустці, - тривалістю до 14 календарних днів;
- 3) матері або іншим особам, що доглядають за дитиною, в разі якщо дитина потребує домашнього догляду, - тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку (в окремих випадках до 16 або 18 років).

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку:

3-1) матері або іншій особі, що фактично доглядає за дитиною, для догляду за дитиною віком до 14 років на період оголошення карантину на відповідній території;

4) учасникам війни, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України - тривалістю до 14 календарних днів щорічно.

Особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, статус яких встановлений відповідно до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", - тривалістю до 21 календарного дня щорічно;

5) особам, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, - тривалістю до 21 календарного дня щорічно;

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку:

- 6) пенсіонерам за віком та особам з інвалідністю III групи - тривалістю до 30 календарних днів щорічно;
- 7) особам з інвалідністю I та II груп - тривалістю до 60 календарних днів щорічно;
- 8) особам, які одружуються, - тривалістю до 10 календарних днів;
- 9) працівникам у разі смерті рідних по крові або по шлюбу: чоловіка (дружини), батьків (вітчима, мачухи), дитини (пасинка, падчірки), братів, сестер - тривалістю до 7 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця поховання та назад; інших рідних - тривалістю до 3 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця поховання та назад;

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку:

- 10) працівникам для догляду за хворим рідним по крові або по шлюбу, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, - тривалістю, визначеною у медичному висновку, але не більше 30 календарних днів;
- 11) працівникам для завершення санаторно-курортного лікування - тривалістю, визначеною у медичному висновку;
- 12) працівникам, допущеним до вступних іспитів у вищі навчальні заклади, - тривалістю 15 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місцезнаходження навчального закладу та назад;

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку:

13) працівникам, допущеним до складання вступних іспитів в аспірантуру з відривом або без відриву від виробництва, а також працівникам, які навчаються без відриву від виробництва в аспірантурі та успішно виконують індивідуальний план підготовки, - тривалістю, необхідною для проїзду до місцезнаходження вищого навчального закладу або закладу науки і назад;

14) сумісникам - на термін до закінчення відпустки за основним місцем роботи;

15) ветеранам праці - тривалістю до 14 календарних днів щорічно;

16) працівникам, які не використали за попереднім місцем роботи щорічну основну та додаткові відпустки повністю або частково і одержали за них грошову компенсацію, - тривалістю до 24 календарних днів у перший рік роботи на даному підприємстві до настання шестимісячного терміну безперервної роботи;

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку:

17) працівникам, діти яких у віці до 18 років вступають до навчальних закладів, розташованих в іншій місцевості, - тривалістю 12 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місцезнаходження навчального закладу та у зворотному напрямі.

За наявності двох або більше дітей зазначеного віку така відпустка надається окремо для супроводження кожної дитини;

19) працівникам, які є членами пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони не менше року, - тривалістю до 5 календарних днів щороку, а членам добровільних формувань цивільного захисту - тривалістю до 5 календарних днів у рік залучення їх до виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільних формувань цивільного захисту;

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку:

20) працівникам, які приступили до роботи після звільнення з військової служби у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації, - тривалістю до 60 календарних днів.

(Особливий період - період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, сил оборони і сил безпеки, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і час демобілізації після закінчення воєнних дій;

Демобілізація - комплекс заходів, рішення про порядок і терміни проведення яких приймає Президент України, спрямованих на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту - на організацію і штати мирного часу)

Працівникам, які навчаються без відриву від виробництва в аспірантурі, протягом четвертого року навчання надається за їх бажанням один вільний від роботи день на тиждень без збереження заробітної плати.

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 25 ЗУ «Про відпустки»)

Час перебування у відпустці без збереження заробітної плати, що надається працівнику в обов'язковому порядку дає право на щорічну основну відпустку.

До стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку зараховуються:
час, коли працівник фактично не працював, але за ним зберігалось місце роботи (посада) і йому не виплачувалася заробітна плата (стаття 25 Закону України «Про відпустки», за винятком відпустки без збереження заробітної плати для догляду за дитиною до досягнення нею шестирічного віку.

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 26 ЗУ «Про відпустки»)

За сімейними обставинами та з інших причин працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати на термін, обумовлений угодою між працівником та власником або уповноваженим ним органом, але не більше **30 календарних днів** на рік.

На час загрози поширення епідемії, пандемії, необхідності самоізоляції працівника у випадках, встановлених законодавством, та/або у разі виникнення загрози збройної агресії проти України, надзвичайної ситуації техногенного, природного чи іншого характеру роботодавець **на прохання працівника** може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку.

Тривалість такої відпустки визначається **угодою сторін**.

Час перебування у зазначених відпустках не зараховується до стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку.

Відпустки без збереження заробітної плати

(стаття 12 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»)

Протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України "Про відпустки", **без зарахування часу перебування у такій відпустці до стажу роботи**, що дає право на щорічну основну відпустку.

У період дії воєнного стану роботодавець за заявою працівника, який виїхав за межі території України або набув статусу внутрішньо переміщеної особи, в обов'язковому порядку надає йому відпустку без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у заяві, **але не більше 90 календарних днів**, без зарахування часу перебування у відпустці до стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку.

!!! Така відпустка надається одноразово.

Відпустки без збереження заробітної плати

(частина третя стаття 12 ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»)

Враховуючи вищевикладене, відпустка без збереження заробітної плати, визначена частиною четвертою статті 12 Закону № 2136-IX, може надаватись частинами, але її тривалість не може перевищувати 90 календарних днів. Водночас за домовленістю сторін працівнику може бути надана відпустка без збереження заробітної плати згідно з частиною третьою статті 12 Закону № 2136-IX на строк обумовлений сторонами, але не більше періоду дії воєнного стану.

У разі відсутності домовленості щодо надання відпустки без збереження заробітної плати згідно з частиною третьою статті 12 Закону № 2136-IX працівник має приступити до роботи.

Інформація про Закон № 3494

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань»

Ухвалений Верховною Радою України 22.11.2023 (з/п №8313)

Набув чинності 24.12.2023

Щорічні додаткові відпустки

БУЛО	СТАЛО
<p>Стаття 76. Щорічні додаткові відпустки та їх тривалість</p> <p>Щорічні додаткові відпустки надаються працівникам:</p> <ol style="list-style-type: none">1) за роботу із шкідливими і важкими умовами праці;2) за особливий характер праці;3) в інших випадках, передбачених законодавством. <p>Тривалість щорічних додаткових відпусток, умови та порядок їх надання встановлюються нормативно-правовими актами України.</p>	<p>Стаття 76. Щорічні додаткові відпустки та їх тривалість</p> <p>Щорічні додаткові відпустки надаються працівникам:</p> <ol style="list-style-type: none">1) за роботу із шкідливими і важкими умовами праці;2) за особливий характер праці;3) в інших випадках, передбачених законодавством. <p>Тривалість щорічних додаткових відпусток, умови та порядок їх надання встановлюються нормативно-правовими актами України, а також трудовим та/або колективним договором.</p>

Відпустка при народженні дитини

БУЛО

Стаття 77⁻³. Відпустка при народженні дитини

Одноразова оплачувана відпустка при народженні дитини тривалістю до 14 календарних днів (без урахування святкових і неробочих днів) надається працівникам, а саме:

- 1) чоловіку, дружина якого народила дитину;
- 2) батьку дитини, який не перебуває у зареєстрованому шлюбі з матір'ю дитини, за умови що вони спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки;
- 3) бабі або діду, або іншому повнолітньому родичу дитини, які фактично здійснюють догляд за дитиною, мати чи батько якої є одинокою матір'ю (одиноким батьком).

Відпустка при народженні дитини надається лише одній з осіб, зазначених у частині першій цієї статті.

СТАЛО

Стаття 77⁻³. Відпустка при народженні дитини

Одноразова оплачувана відпустка при народженні дитини тривалістю до 14 календарних днів (без урахування святкових і неробочих днів) **надається не пізніше трьох місяців з дня народження дитини таким працівником:**

- 1) чоловіку, дружина якого народила дитину;
- 2) батьку дитини, який не перебуває у зареєстрованому шлюбі з матір'ю дитини, за умови що вони спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, **що підтверджується заявою матері дитини та свідоцтвом про народження дитини, в якому зазначена відповідна інформація про батька дитини;**
- 3) одній із таких осіб: бабі або діду, або іншому повнолітньому родичу дитини, які фактично здійснюють догляд за дитиною, мати (батько) якої є одинокою матір'ю (одиноким батьком), на підставі заяви одинокої матері (одинокого батька) дитини.

Компенсація за невикористану відпустку

Стаття 83. Грошова компенсація за невикористані щорічні відпустки
Працівникам, призваним на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятим на військову службу за контрактом, за їхнім бажанням та на підставі заяви виплачується грошова компенсація за всі не використані ними дні щорічної відпустки, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи. Відповідна заява подається не пізніше останнього дня місяця, в якому працівник був увільнений від роботи у зв'язку з призовом на військову службу.

Профспілкова відпустка

Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»

БУЛО	СТАЛО
На час профспілкового навчання працівникам, обраним до складу виборних профспілкових органів підприємства, установи, організації, надається додаткова відпустка тривалістю до 6 календарних днів із збереженням середньої заробітної плати за рахунок роботодавця.	На час профспілкового навчання працівникам, обраним до складу виборних профспілкових органів підприємства, установи, організації, надається додаткова відпустка тривалістю до шести календарних днів з компенсацією середньої заробітної плати за рахунок профспілкової організації, за рішенням якої працівник направлений на профспілкове навчання.

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»

БУЛО	СТАЛО
<p>Стаття 12. Відпустки</p> <p>1. ...</p> <p>Якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить більше 24 календарних днів, надання не використаних у період дії воєнного стану днів такої відпустки переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану.</p>	<p>Стаття 12. Відпустки</p> <p>1. ...</p> <p>Якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить більше 24 календарних днів, надання не використаних у період дії воєнного стану днів такої відпустки переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану. За рішенням роботодавця невикористані дні такої відпустки можуть надаватися без збереження заробітної плати.</p>

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»

БУЛО	СТАЛО
<p>Стаття 12. Відпустки</p> <p>1. ... Абзац другий</p>	<p>Стаття 12. Відпустки</p> <p><u>У період дії воєнного стану надання працівнику будь-якого виду відпустки (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відпустки у зв'язку з усиновленням дитини) понад щорічну основну відпустку, передбачену абзацом першим цієї частини, за рішенням роботодавця може здійснюватися без збереження заробітної плати.</u></p> <p><u>Надання невикористаних днів такої відпустки переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану. За рішенням роботодавця невикористані дні такої відпустки можуть надаватися без збереження заробітної плати.</u></p> <p><u>Положення другого речення абзацу другого та абзацу третього цієї частини не застосовуються до керівних працівників закладів освіти та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників.</u></p>

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»

БУЛО	СТАЛО
<p>Стаття 12. Відпустки</p> <p>2. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.</p>	<p>Стаття 12. Відпустки</p> <p>2. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури, робіт з виробництва товарів оборонного призначення або до виконання мобілізаційного завдання (замовлення).</p>

Розрахунок середнього заробітку

Постанова Кабінету Міністрів України
від 8 вересня 2023 р. № 957

**«Про внесення змін до порядків,
затверджених постановами Кабінету
Міністрів України від 8 лютого 1995 р.
№ 100 і від 8 серпня 2016 р. № 500»**

(набула чинності 12.09.2023)

Оплата щорічної відпустки

II. Період, за яким обчислюється середня заробітна плата

2. Обчислення середньої заробітної плати для оплати часу відпусток проводиться виходячи з виплат за останні 12 календарних місяців роботи, що передують місяцю надання відпустки.

Час, протягом якого працівник згідно із законодавством не працював і за ним не зберігався заробіток або зберігався частково, виключається з розрахункового періоду. З розрахункового періоду також виключається час, за який відсутні дані про нараховану заробітну плату працівника внаслідок проведення бойових дій під час дії воєнного стану.

Працівникові, який пропрацював менше року, середня заробітна плата обчислюється виходячи з виплат за фактичний час роботи, тобто з першого числа місяця після оформлення на роботу до першого числа місяця, в якому надається відпустка.

Якщо працівника прийнято на роботу не з першого числа місяця, проте дата прийняття на роботу є першим робочим днем місяця, то цей місяць враховується до розрахункового періоду як повний місяць.

Якщо у працівника відсутній розрахунковий період, то середня заробітна плата обчислюється з установлених йому в трудовому договорі тарифної ставки, посадового (місячного) окладу.

Оплата щорічної відпустки

Якщо розмір посадового окладу є меншим від розміру мінімальної заробітної плати, середня заробітна плата розраховується з установленого розміру мінімальної заробітної плати на час розрахунку.

У разі укладення трудового договору на умовах неповного робочого часу, розрахунок проводиться з розміру мінімальної заробітної плати, обчисленого пропорційно до умов укладеного трудового договору.

Якщо розрахунок середньої заробітної плати обчислюється виходячи з посадового окладу чи мінімальної заробітної плати, то її нарахування здійснюється шляхом множення посадового окладу чи мінімальної заробітної плати на кількість місяців розрахункового періоду.

При обчисленні середньої заробітної плати враховуються всі суми нарахованої заробітної плати згідно із законодавством та умовами трудового договору.

Суми нарахованої заробітної плати, крім премій (в тому числі за місяць) та інших заохочувальних виплат за підсумками роботи за певний період, враховуються у тому місяці, за який вони нараховані, та у розмірах, в яких вони нараховані.

Премії за підсумками роботи за певний період враховуються в заробіток періоду, який відповідає кількості місяців, за які вони нараховані, починаючи з місяця, в якому вони нараховані.

Оплата щорічної відпустки

До фактичного заробітку включаються виплати за час, протягом якого працівнику зберігається середній заробіток (за час попередньої щорічної відпустки, виконання державних і громадських обов'язків, службового відрядження, вимушеного прогулу тощо) та допомога у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю.

Не враховуються:

- а) виплати одноразового характеру;
- б) одноразові виплати;
- в) компенсаційні виплати на відрядження;
- г) одноразові премії;
- д) грошові і речові винагороди за призові місця на змаганнях, оглядах, конкурсах тощо;
- е) пенсії, державна допомога, соціальні та компенсаційні виплати;
- є) літературний гонорар штатним працівникам газет і журналів;
- ж) вартість безплатно виданого спецодягу, спецвзуття та інш.;
- з) дотації на обіди, проїзд, вартість оплачених підприємством путівок;
- и) виплати, пов'язані з святковими та ювілейними датами;
- і) вартість безплатно наданих деяким категоріям працівників комунальних послуг, житла, палива та сума коштів на їх відшкодування;
- ї) заробітна плата на роботі за сумісництвом;
- й) суми відшкодування шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- к) доходи (дивіденди, проценти), нараховані за акціями трудового колективу і вкладами членів трудового колективу в майно підприємства;
- л) компенсація працівникам втрати частини заробітку зв'язку з порушенням термінів її виплати;
- м) заробітна плата, яка нарахована за час роботи у виборчих комісіях;
- н) винагороди державним виконавцям;
- о) грошова винагорода за сумлінну працю та зразкове виконання службових обов'язків.

Оплата щорічної відпустки

Обчислення середньої заробітної плати для оплати часу відпусток проводиться шляхом ділення сумарного заробітку за останні перед наданням відпустки 12 місяців або за фактично відпрацьований період (розрахунковий період) на відповідну кількість календарних днів розрахункового періоду.

Із розрахунку виключаються святкові та неробочі дні, встановлені законодавством.

Отриманий результат множиться на число календарних днів відпустки.

Святкові та неробочі дні (стаття 73 Кодексу законів про працю України), які припадають на період відпустки, у розрахунок тривалості відпустки не включаються і не оплачуються.

Компенсація за невикористану відпустку

Обчислення середньої заробітної плати для виплати компенсації за невикористані відпустки, на які працівник набув право до 31 грудня 2023 р., проводиться виходячи з виплат, нарахованих у 2023 році.

У разі звільнення працівника йому виплачується грошова компенсація за всі не використані ним дні щорічної відпустки, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи.

За бажанням працівника частина щорічної відпустки замінюється грошовою компенсацією. При цьому тривалість наданої працівникові щорічної та додаткових відпусток не повинна бути менше ніж 24 календарних дні.

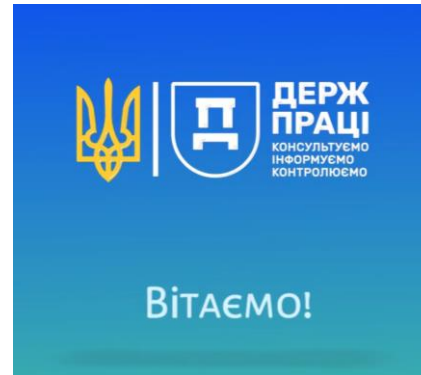
Особам віком до вісімнадцяти років заміна всіх видів відпусток грошовою компенсацією не допускається.

У разі смерті працівника грошова компенсація за не використані ним дні щорічних відпусток, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи, що не була одержана за життя, виплачується членам сім'ї такого працівника, а у разі їх відсутності - входить до складу спадщини.

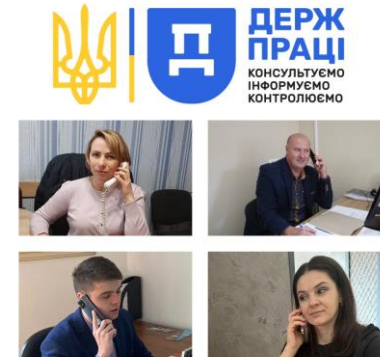
ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Інформаційний портал pratsia.in.ua

Анімаційні ролики <https://m.youtube.com/@user-om9dz7ey4r/videos>

Сервіс онлайн консультацій «Інтерактивний інспектор»